

Če hočeš preživeti, moraš igrati za otroke

Matija Solce, lutkar z doktoratom na praški akademiji dramskih umetnosti

MELITA FORSTNERIČ HAJNSEK

S svojo "Lutkovno okupacijo" je pretekli petek zasedel Minorite z vso bližnjo okolico vred. S svojimi "štorjami na kilo", sklopom miniaturnih predstav za mlado in staro, in s koncertiom je igral gledalcem po želji, tudi individualno. Na izbiro je ponudil dvajset malih lutkovnih gledališč, ki rastejo iz kartonskih škatel za sadje in zelenjavo. Ob spremljavi harmonike, bajsa in skantiča je zaigral in zapel 20-članski ansambel Porka duš!. Avtor okupacije **Matija Solce** (1981) je kompletni lutkar, glasbenik, "multipraktik". Ni mu para pri nas, pa tudi po svetu je redkost. Vabijo ga na festivale lutk in glasb po vseh kontinentih. Nazadnje je bil s kolegom glasbenikom, violinistom Nanom Sternom, z improvizatorskim duom - Folcoholics, v Čilu, v Punta Arenas. "Bil sem v lutkovni karavani, s katero umetniki iz različnih okolij potujemo po vaseh, kjer so še zadnji ostanki domorodcev. Pinochetova vlada jih je zbrisala z obličja zemlje. Srečali smo zadnjega živega človeka iz plemena Yagan. Bilo je blizu rta Horn, šli smo v zadnjo, najjužnejšo vas na svetu. Lani sva tudi v Avstraliji kar zažgala," pove.

Talent leta

Nadaljuje lutkovno tradicijo svojih staršev lutkarjev (LG Pabilu) iz Kopra. Že s svojima prvima lutkovnima predstavama E be? (Pulčinela) in Male nočne zgodbe je pritegnil pozornost selektorjev mednarodnih festivalov, ki so ga povabili na številna gostovanja po Italiji, Avstriji, Nemčiji, Španiji, Finski, Franciji, Belgiji, Hrvaški, Rusiji, Češki in Slovaški. Njegova predstava Male nočne zgodbe je prejela nagrado za izvedbo na nacionalnem bienalnem

festivalu slovenskih lutkarjev v Kopru 2005, za najboljšo predstavo v celoti na zaključnem nacionalnem festivalu čeških lutkovnih gledališč v Chrudimu, na mednarodnem festivalu Materžinka pa nagrado za inventivnost. V pregledu vseh čeških lutkovnih predstav v letu 2004 so Male nočne zgodbe prišle v izbor treh najboljših za nagrado Erik. Verjetno je prvi in zadnji Slovenec, ki je bil skupaj s štirimi češkimi mladimi umetniki nominiran v kategoriji talent leta 2005 za najpomembnejše češko gledališko priznanje Radoh.

Niso ga starši zmamili med lutke, ampak slovaško gledališče Piki pred desetimi leti, ko je nastopilo na Mini mikro festivalu v mariborskem KGB. Prisilili so ga tako rekoč in vpisali na praško DAMU, na oddelek za lutkarstvo in alternativno gledališče. Danes je tam že pred doktoratom. Najprej je študiral geografijo in skušal ubežati lutkarstvu, a ni šlo. Za sprejemca na DAMU je naredil projekt, ki ga še vedno igra - E bu. Tudi teatro Matita je Matija. "Pomeni svinčnik italijansko, tako so me imenovali. Po diplomu v Pragi sem se šel za dva meseca izpopolnjevati v Neapelj - k **Brunu Leoneju** in **Salvatoreju Gattu**. Zdaj na doktoratu imam končno za mentorja slovitega **Josefa Krofto**, ki je pojem svetovnega lutkarstva. Cirkus, ulično gledališče, akrobacija, ples, to se je delalo največ na DAMU v moji generaciji. Sam sem padel iz ničle v akrobacijo, štirikrat na teden sem jo imel, lutke pa samo enkrat. Sprva sem bil nezadovoljen, zdaj pa nisem več. Hvaležen sem šoli, da me je odprla k različnim praksam. Zdaj učim, imam delavnice z mladimi."

Ne predstavljamo si preveč doktorja lutk(arstva), sploh v Sloveniji, ki niti dodiplomskega lutkarskega izobraževanja nimamo. Kaj je doktor lutkarstva? "Malo absurdno zveni, ko rečeš, da boš doktor lutk. V Pragi imam zaledje, da lahko učim, a nočem učiti vse leto, le par mesecev. Po drugih koncih sveta organiziram delavnice. Na letošnjem urniku imam Avstralijo, Antark-

tiko. Doktorat je zelo individualen, na kožo pisan, moja tema je glasbena perspektiva lutkovnega gledališča."

Ne začeti z notami

Letos s 110-člansko Ethno Histiro in njenim odvodom - grupo Ethno in Transit načrtujejo festival kulture, umetnosti, ekologije v Istri, v gozdu v Gračišču. Harmoniko igra dvanajst let, v glasbeni se je učil klavir. Harmoniko mu je prinesel dedek. "V glasbeni šoli ne igraš, učiš se 'jezika', ki ti je tuj, na napačnem koncu, sistem je napačen. Najprej bi se moral učiti jezika glasbe, šele kasneje filozofije, črke. Ne začeti z notami, igrati bi morali najprej intuitivno. Pozno sem začel razumeti, šele ko sem začel 'džemat' in igrati na ulici. Naredil sem si eno majhno lutko, harmonikaša. V Mariboru na festivalu Mini mikro sem prvič zaigral en komad, pred dvanajstimi leti. Preko harmonike sem prišek k lutkam. Zdaj preučujem razumevanje teatra preko glasbene intuicije, principov in osnov zvoka: od bitja srca, hoje do valovanja morja. Vse življenje bazira na ritmu. Tudi glasbo, kakršnokoli, delamo po teh principih. Združujem lutke s temo in karakterjem, komunicirajo pa na osnovi glasbenih principov."

Kaj mu pomeni lutka? Je za otroke in odrasle? "Funcija lutke se spreminja skozi čas. Pred pol stoletja je bila funkcija lutke čisto druga. V cerkvah so prikazovali biblične motive z lutkami, kasneje se je obrnilo v komedijo, v kritiko sistema. Preko lutk so protestirali proti režimu. Družbenokritične lutkovne igre so se na koncu spremenile v zelo vizualne predstave predvsem za otroke. Vse se je končalo zgolj na vizualni magiji za otroke. V Evropi je bila tendenca, da je lutka nekaj magičnega za otroke, lutkar je čarovnik, lutka je lepa in to je glavno. Danes gre vse v svoje ekstreme, še zmeraj pa ljudje ne razumejo lutkovnega gledališča v pravem pomenu besede. Če hočeš kot lutkar preživeti, moraš igrati za otroke. Kar seveda ni slabo, ker so otroci naša prihodnost, krasna publika in včasih razumejo več kot odrasli. A sam se trudim delati predstave za ene in druge. Moja predstava za odrasle vsebuje tudi humor za otroke in obratno. Včasih se kakšne 'tovarišice' zgražajo, a če postaviš projekt na nekih principih, lahko kdo kakšno informacijo tudi preskoči. Danes je v Sloveniji zelo konzervativen odnos do pojmovanja lutke, pa tudi drugod ni dosti bolje. Danes manjka bolj odprta forma lutkovnega gledališča za vse. V njej se najbolj najdem. Na žalost sem eden redkih te sorte v Sloveniji. Še zmeraj hodim po vsem svetu in srečujem zmeraj iste ljudi na festivalih. Svet lutkarstva je še zmeraj tako majhen. Moram se truditi s pred-

stavami za otroke, ker so tržna niša. Če režiram v Lutkovnem gledališču Ljubljana za otroke, bo polno, če za odrasle, bo prazno, čeprav bo šlo za isti koncept. Hočem kreativnost, igrivost iz nič - iz papirčkov, žlic, kozarcev, s petjem spodbujati občutljivost za to gledališče v družbi."

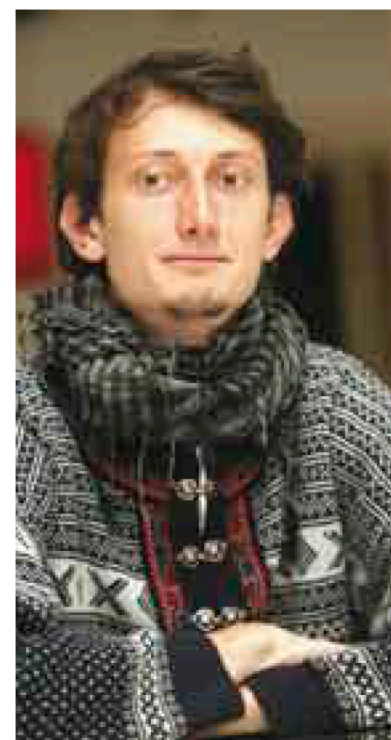
Češka je bolj konzervativna

Češka ga je kot umetnika povsem posvojila, a ne bo ostal na Češkem. "Štiri mesece na leto sem v Pragi, režiral bom v Draku, v Kroftovem gledališču, pa glasbeno skupino imam tam - Fekete Seretlek, napol gledališko, napol glasbeno. V madžarščini pomeni nekaj zelo odprtega: 'črna, ljubim te'. V bendu so sami igralci. Ljudska glasba je naša orientacija," pravi. "Kot tujec si v tujem okolju aktivnejši. Projekt 'Lutkovna okupacija', ki ga zdaj izvajam v Mariboru, sem organiziral na Češkem, da bi oživil omrtvičeno lutkarstvo življenje v Pragi. Scena za mlade, ki je v teatru Minora, je termin, ki bi se ga morali izogibati. Lutkovno gledališče je zame vse gledališče. Ortodoksen sem v tem, da mi je vseeno, ali igra igralec sam ali z lutko ali glasbo. Vseeno mi je, kaj, kdo je v prvem planu. Gledalec v glavnem pride v gledališče gledat iluzijo. Ali nekaj med iluzijo in socialnim dogodkom. Čisto vseeno je, za kakšen tip gledališke iluzije gre. V bistvu igram sam z objekti, kot igralec, včasih je glasba v prvem planu ali pa se papirček spremeni v lutko. Šele s tem ko učim druge, sem začel proučevati sebe."

"Štorje na kilo", ki jih je pripravil delavniško za Maribor, se odvijajo na raznih prizoriščih. "Bila je 2-tedenska delavnica. Okupiramo razna javna prizorišča, uradna premiera pa je pred Minoriti. Pri interaktivnih predstavah je preveč zadržanosti. A na Češkem je konzervativnosti še več. Če koga na cesti kaj vprašaš, gre kar naprej. Več strahu v preteklosti verjetno vpliva na to. Pet let sem živel tam, zdaj pa sem si kupil bajtico na odročnem delu Cerkniskega jezera, ki bo kulturno središče. Naše domačije, ko sem bil s starši v Hrvatinih, so bile vedno kulturni domovi. Zdaj bom naredil majhno lutkovno akademijo, čeprav ne maram inštitucij, pa tudi sam sebi nočem biti inštitucija. Hočem le ljudi spodbosti in jih spustiti v svet. Za tri leta naprej že vem, kaj bom delal."

Srečne kosti

Kaj dela sedaj? Dadaistično predstavo iz samih kosti. "Happy Bones, srečne kosti, se imenuje. Našel sem dosti kosti po svetu, uporabljam jih v lutkovnem smislu, recikliram jih, da dobijo svoje življenjske zgodbe. Našel sem jih v Sibiriji, na različnih turnejah sem jih pobiral po gozdovih, tudi človeško lo-

Matija Solce - bodoči doktor lutk(arstva) (Marko Vanovšek)

Ne maram inštitucij, pa tudi sam sebi nočem biti inštitucija

banjo imam. Smrt, umrljivost sta pogosti temi mojih predstav. 'Memento mori' vnašam tudi v predstave za otroke. Če vprašaš otroke, ali je normalno, da umreš, rečejo starši vedno, da ni normalno. Otrokom pa je. Normalno je, če se človek igra z živalskimi kostmi, ni pa normalno, če se igra s človeškimi. Človeška kost je nekaj svetega. Verjetno bo provokativno."

So umetniški študiji problematični? Kako ostati cel in sam svoj v procesu "učenja umetnosti"? "Umetnost je zelo osebna, izpovedna. Ne da se je naučiti, pa sebe ne smeš izgubiti. Če študij vzameš preveč osebno, zna biti problematično. Imel sem srečo, da sem šel študirat lutke, delal sem pa vse kaj drugega, vseskozi sem imel distanco. Imeti enega mentorja skozi ves čas šolanja ni zdravo. Kot pedagog je treba študentom dati močan občutek svobode, aktiven pa mora biti študent sam. Gre za osebno iskanje samega sebe, svoje lastne poetike."